ఆగని వేగం

పాకాల నుంచి దక్షిణాదిగా కాట్పాడి వైపు వెళ్ళే రైల్లో ప్రయాణం చేసిన వాళ్లు పూతలపట్టు, చిత్తూరు, రామాపురం, బొమ్మసముద్రంలాంటి ఊళ్ళ పేర్లు వినివుంటారు. అవన్నీ ఆ దారిలోని స్టేషన్లు. అప్పట్లో రైలుబండ్లు మరీ వేగంగా, పందెపు గుర్రాల్లా పరుగెత్తేవి కావు. మెల్లగా మందకొడిగా నడిచేవి. ఉదయం ఆరుగంటలకు పాకాలనుంచి బయల్దేరేవి. బండిలో వెళ్ళి, రామాపురం చేరుకునేసరికి ఏడున్నర కావచ్చేది. బండిలోనుంచి అవలీలగా ప్లాట్‌ఫారంపైకి దూకి 'చిన్నాయినా, చిన్నాయినా' అని పిలుస్తూ ఆరెంఎస్ పెట్టెవైపు పరుగులంకించుకునేవాణ్ణి. తన సంచిని చేతికి తీసుకుంటూ, నావైపు చూచి 'ఒరే అంజీ! నువ్వా! ఫరవాలేదే! తోడు లేకుండా ఒంటిగా వచ్చేసేటంతటోడివైపోయినావే! మీ అమ్మా, నాయినా బాగుండారా?' అని ఆప్యాయంగా పలకరించేవారు చిన్నాయిన.

తలకు తువ్వాలా చుట్టుకుని, పైకెత్తి పొందికగా గోచీపెట్టి కట్టుకున్న ఎనిమిది మూళ్ళ పంచపైన డిపార్టుమెంటు వాళ్ళిచ్చిన కార్ చొక్కా తొడుక్కుని, భుజానికి వెనుకగా వేలాడేసిన తపాలా సంచి ముందు భాగాన్ని ఎడమచేత్తో పట్టుకుని, గజ్జలు గల్లు గల్లు మనే గిలకల బాణాకర్రను కుడిచేతి వేళ్ళ మధ్య బిగించి, అంతెత్తు ఆకారంతో ప్లాట్‌ఫారంపైన నడుస్తుంటే నేను మా చిన్నాయిన వైపు కళ్ళప్పగించి చూచేవాణ్ణి. పక్కన పడుకోబెట్టుకుని మా జేజమ్మ చెప్పిన కథలెన్నో జ్ఞప్తికొచ్చేవి. ఎవరబ్బా ఈయన? బొబ్బిలి పాపారాయుడా? కనిగిరి కాటమరాయుడా? చెంజికోట బురుజుపైన గస్తీ తిరిగే సిపాయా?

పొలం గనుమలపైన నడిచి, చెరువుకట్ట పైనుంచీ ముందుకుసాగి, మావిడి తోపుల మధ్య నీరెండిపోయిన ఇసుక డొంకల దారిగుండా ముందుకుసాగి, మిట్టలెక్కి, కళ్ళాలు దిగి, చిట్టడివిని అధిగమించి నెమళ్ళదిన్నె వైపు దూసుకుపోయేవాళ్ళం. మా చిన్నాయన నడిచే తీరే విచిత్రం. దట్టంగా చీలలు తాపడం చేసిన పాత చెప్పులు కిర్రు కిర్రుమంటూ వుండబట్టి సరిపోయిందిగానీ లేకుంటే పాదాలు నేలకానకుండా అలాగ్గా గాలిలో తేలిపోతున్నాడేమో ననుకోవలసిన పరిస్థితి. ఆయనది నడక. నాదేమో పరుగు.

తొమ్మిదికంతా నెమళ్ళదిన్నె.

ఒక పాత పెంకుటింటి వీధివైపు గదే పోస్టాఫీసు. కాడ ఒకటి విరిగిపోవడంవల్ల నూలు దారంతో చెవికి చుట్టుకున్న కళ్ళద్దాలతో ముసలి పోస్టుమాస్టరు గది తలుపు తెరిచి పెట్టుకుని, పెద్ద పెట్టె దగ్గర కునికిపాట్లు పడుతుండేవారు. "సంచీ వచ్చింది సారూ! కోసి జాబులు సార్టు చెయ్యండి. ఇంటికెళ్ళొచ్చేస్తా" నంటూ చిన్నాయిన గృహోన్ముఖుడైపోయేవాడు. వంటింటి అరుగుపైన సత్తు దేగిసా నిండుకూ కూటి నీళ్ళతో కలిపి పెట్టిన చద్దన్నాన్ని ఎరగడ్డ పాయలు నంజుకుంటూ సంతృప్తిగా జుర్రేసేవాడు. జాగు చెయ్యడానికి ఎడమేదీ? కాలంతో పందెమెగదంటయ్యా మనిషికి! వచ్చిన టపానంతా ఉత్తరాలుగా, రిజిష్టర్డు ఆర్టికల్స్‌గా, మనియార్డర్లుగా వింగడించి చేతి సంచిలో వేసుకుని, 'సుఖమా మన రాజ్యమెల్ల సుఖమా?' అన్నంత దర్పంగా పల్లెలపైకి 'బీటు' వెడలేవాడు. నా మట్టుకు నాకు గూడా ఆయన వెంట ఊళ్ళు తిరగడమంటే భలే ఖుషీగా వుండేది.

నెమళ్ళదిన్నెకొక మైలు దూరంలో ఎంటవలపాడని ఒక ఊరు. ఆ ఊళ్ళో ఒక నాయుడుగారికి మిలిటరీలోవున్న కొడుకుల దగ్గరనుంచి ఉత్తరాలో పత్తరాలో డబ్బో దస్కమో తరచుగా వస్తుండేవి. వాటిని ముట్టచెప్పే నిమిత్తం వెళ్ళినప్పుడల్లా మా చిన్నాయనకు కంచు చెంబు నిండుకూ చిక్కటి మజ్జిగ బక్షీషుగా లభిస్తుండేది. ప్రయత్నలోపం లేకుండా నేనుగూడా దారిపొడుగునా సరికిపండ్లు, వెల్లికాయలు, సద్దకంకులు ఉపాహారంగా సేకరించుకునేవాణ్ణి. ఎంటవలపాడునుంచి ఓ అరగంటసేపు నడిస్తే ప్రపంచమంతటితో ఆఖరైపోయినట్టుగా ఒక కొండకింద కొన్ని పూరిండ్లు నిద్రమత్తులో జోగుతుండేవి. దానిపేరు పోతురాజుగడ్డ. నాకు తెలిసినంతలో ఆ ఊరికెప్పుడూ ఉత్తరం వచ్చినట్టు లేదు. అందువల్ల ఆ ఊళ్ళో అడుగుపెట్టకుండా కొంచెం దూరంనుంచే వైదొలగి కూనపల్లె, బైరాగుల మఠం, పులకుంటలమీదుగా మధ్యాహ్నం పొద్దు పడమటికి తిరిగేటప్పటికీ నెమళ్ళదిన్నెకు తిరిగొచ్చేవాళ్ళం. అప్పుడిక ఆదరాబాదరాగా కొంచెం రాగిపిండితో చేసిన నూకబియ్యం సంగటి ముద్దలు రెండింటిని పచ్చి మిరపకాయలతో పామిన చింతాకు పుల్లగూరతోనో, వేరుశనగ్గింజల పొడి మిళాయించిన అనపగింజల తియ్యగూరతోనో గుటుకు గుటుకున దిగమింగి మళ్ళీ పోస్టాఫీసుకు వెళ్ళి తపాలా కట్ట అందుకున్నాడంటే, దాన్ని రైల్లో అందించి తిరిగొచ్చేసరికి నెమళ్ళదిన్నె లోయనంతా మసక చీకట్లు పొదివి పట్టుకుంటూ వుండేవి. పొంత బానలో కాగిన నీళ్ళతో తనివిదీరా స్నానంచేసి, సుష్టుగా భోజనంచేసి, ఇంటి ముంగిట రేగి చెట్టుక్రింద నులకమంచంపైన దిగువ తిరుపతిలో గోవిందరాజుల మాదిరిగా పడుకున్నాడంటే, పవ్వళించినప్పటినుంచీ పదాలే పదాలు!

'పడ వెళ్ళిపోవుచున్నది, పండరిచేర పడవెళ్ళి పోవుచున్నది' అనో, 'బండిరా పొగ బండిరా, దొర లెక్క రైలు బండిరా' అనో, అట్లా కాదని శ్రోతలకు కూడా కొంత జోక్యం వుండాలనుకుంటే అప్పటికప్పుడు మార్పులతో, చేర్పులతో పాటను కాస్తా సవరించేవాడు.

"గోదావరమ్మలో, భద్రాచలమ్మున
సీతారాముల పెళ్ళీ, చూచి వత్తమా మళ్ళీ!
వస్తావంట్రా అంజీ! రావా ఏమే చిన్నీ!..."

చిన్ని అంటే మా పిన్ని. మా అమ్మకు చెల్లెలు. అదామెకు చిన్నాయిన పెట్టుకున్న ముద్దుపేరు.

"సరేలే! కోపులు బాగానే వుండాయి" అన్న చిన్నమ్మ మాటలు ఇంటిలోపలి నుంచి వినవస్తుండేవి.

***

తూర్పు కొండపైన ఒకకాలు, పడమటి కొండపైన ఒక కాలు మోపి, ఆంజనేయస్వామి ఆకాశంలో సంచరించే సూర్య భగవానుడి దగ్గర చదువు నేర్చుకున్నాడని ఒక పౌరాణిక గాథ. మా చిన్నాయన వెంట నడుస్తూ ఆయన చెప్పే కబుర్లు వినడం అంతకు తక్కువదనేమీ గాదు.

"ఒరే అంజీ! మా చిన్నప్పుడు మేము తిరుపతి కొండకు వాలాయంగా ఇలూ తీర్థం వెళ్ళొచ్చేవాళ్ళం. రాత్రి బండికి తిరుపతిలో దిగేదిన్నీ, ధర్మసత్రంలో పడుకునేదిన్నీ,

తెల్లవారి నాలుగ్గంటలకే లేచేదిన్నీ అయిదుకే వొంటెక్కడం మొదలు! వక్క నలిగేటంత సేపట్లో అలిపిరి గాలి – గోపురం. ఆవేళప్పుడు చెమట పట్టి చొక్కాయ తడిసిపోయేదంటే ఇక చూస్కో..." ఇది యాత్రారంభం.

"తుంబురు తీర్థం! ఎప్పుడైనా వింటివా! ఏడాది కొక్కరోజు మాత్రమే జనం వెళ్ళేచోటు. ఒక పున్నమి రేయి వెళ్ళాలి. కొండపేట్ల మద్దెన ఇరుకుదారి. అర్ధరాత్రయ్యే టప్పటికి చందమామ నడిమింటికొచ్చేస్తాడు. ఇరుకు మార్గంలో నడుస్తావుంటే వెన్నెల వెల్తురులో ఈదులాడినట్టే ఉంటుంది. చూచేదానికి వెయ్యి కండ్లుండాల! గంధర్వులు స్నానంచేసి వెళ్ళే చోటని చెప్తారు.

"ఒరే అంజీ! ఇంకొకసారి అయిదారు మందితో కలిసి నాగతీర్థం వెళ్ళొస్తిని. నిటారు బండలు, వెదురు బొంగులగుండా దిగాల. కాలు జారిందో సున్నంలోకి ఎముక దొరకదు. కిందికీ, ఇంకా కిందికీ దిగివెళ్తే మిట్ట మధ్యాన్నమైనా ఎండ నేల పైన పడని పెద్ద పెద్ద చెట్ల నీడల్లో బండల మధ్య వరసగా ఏడు మడుగులు. ఖాళీ కిరసనాయిలు డబ్బాలతో కట్టుకున్న పడవల మీద దాటాలి. మడుగులో వేలిని ముంచినారంటే తడిసినంత మేరకు తునిగిపోయినట్టే వుంటుంది. అంత చల్లగా వుంటాయి నీళ్ళు."

ఒక్క తిరుపతి కొండేనా! దక్షిణ దేశంలో మా చిన్నాయన తిరిగి రాని దర్శనీయ స్థలాలెక్కడున్నాయి? ఒకసారట గుంపుతో కలిసి శ్రీశైలం యాత్ర చేస్తున్నాడట...

"...దోరణాల మార్గం. కొండకెక్కుతూ దిగుతూ వెళ్ళాలి. పొద్దుపోయింది. చీకటిపడింది. రాత్రి. రామా రామా భగమంతుడా! ఈ యాత్ర సాగేనా? ఆగేనా' అని దిగులు మాలో కమ్ముకొస్తావుంది. అప్పడేమయిందంటేరా అంజీ, ముందుండి గుంపును నడిపిస్తున్న ఒక గడ్డపాయన గొంతుక విప్పేసినాడు – నాయనలారా! బతుకంటే అడివి లాంటిది. అందులో అగ్నానమనే చీకటి. నాయనలారా! మనసనే ఆకాశంలో మబ్బుల గుట్టల్లాగా దిగుళ్ళు. హోరుమంటూ కొట్టే పెనుగాలి. దారి సరిగ్గా తెలియడం లేదు. ఇప్పుడేం చెయ్యాలి? ఏదీ అందుకోండి...

చేదుకో మల్లయ్య చేదుకో!
చేయి విడువక మమ్ము ఆదుకో!
నెమ్మనములో నిన్ను నమ్మితిమిరా సామి!
శివశివా మమ్మింక చేదుకో!
భవహరా మమ్మింక చేదుకో...

ఆనాటి యాత్ర సంగతి నాకు తెలియదు. పాడుతూ పాడుతూ చిన్నాయిన అల్లితామరలు దండిగా వుంచిన పులికుంట చెరువుకట్టపైన, నా కట్టెదుట ఆనంద నృత్యం సల్పిన దృశ్యం మాత్రం యింకా నా కళ్లకు కట్టినట్టే వుంది.

ఎగువ అహోబిలంలో ఆకాశాన్నంటే కొండల నడుమ రాతి మండపంలో నిలబడి కుంభీపాతంగా దూకిన జడివానలో ప్రకృతి బీభత్సం ఎదుట తలవాల్చిన అనుభవం, పన్నెండు మైళ్ళచుట్టు కైవారమ్మున అరుణాచలాన్ని ఒకటి ముప్పావు గంటలో ప్రదక్షిణం చేసివచ్చిన వైనం, చేతి సంచిలో కొబ్బరికాయ వున్నట్టు భ్రమించి తరుముతున్న కోతి

బారినుంచి తప్పించుకోడం కోసం ఒక క్షేత్రంలో నదీప్రవాహంలోకి ఉరకవలసి వచ్చిన ఉదంతం - ఇలా త్రవ్విన కొద్దీ కథలే! తరచిన కొద్దీ గాథలే!

నాలుగు ఇంగ్లీషు ముక్కలు నేర్చుకున్నాక నేను సిందుబాదు నౌకా యాత్రల్ని గురించి చదివాను. గలివరు బ్రాబ్డింగు విదేశ యాత్రల్ని గురించి చదివాను. కొలంబస్, వాస్కోడిగామాల సాహస యాత్రల్ని గురించి చదివాను. అయితే వాటికన్నింటికీ పునాది రాళ్ళు మా చిన్నాయిన స్వానుభవాల్లోనే వున్నాయన్న అభిప్రాయం నుంచి బయట పడలేకున్నాను.

హైస్కూల్లో లెక్కల టీచరుగా పనిచేసి ఇటీవలే నేను రిటైరయ్యాను. విద్యార్థులకు కాలం-పని, కాలము-దూరము లెక్కలు నేర్పడమంటే నాకు చాలా సరదా. నా సరదాలో నేనుంటూ ఒక పర్యాయం మా చిన్నాయన్ను గురించి లెక్క ఒకటి చేసి చూచాను. రామాపురానికీ నెమళ్ళదిన్నెకు మధ్య దూరం అయిదుమైళ్ళు, రెండుసార్లు తిరిగేటప్పటికీ పది మైళ్ళు. టపా బట్వాడా చేయడానికి పల్లెల పైన తిరగవలసి వచ్చే దూరం అయిదు మైళ్ళు. తపాలాఫీసు పనిచేసేది పాతిక రోజులే ననుకున్నా నెలకు 25 × 15 = 375 మైళ్లు. ఎందుకైనా మంచిది, ఇంకొక పాతిక కలుపుకో. నెలవారీ నడక 400 మైళ్ళు. సంవత్సరానికి 4800 మైళ్ళు. సౌలభ్యం కోసం ఇంకొక ఇన్నూరు కలుపుకో. అయిదు వేలు. 40 సం.ల సర్వీసులో నడిచిన దూరం రెండు లక్షల మైళ్ళు. మూడు లక్షల ఇరవైవేల కిలోమీటర్లు. పదవీ విరమణ చేసిన తర్వాతనైనా ఊరికే కూర్చుని వుండరు గదా. ఈ ఇరవై ఏండ్లకూ కలిపి ఎనభై వేలే ననుకో. జీవితకాలంలో నడిచిన మొత్తం దూరం నాలుగు లక్షల కిలోమీటర్లు. ఎవరూ అనుకోలేరుగానీ, అనుకుంటే మా చిన్నాయిన పేరును గిన్నిస్ బుక్‌కు సిఫార్సు చేయవచ్చునేమో!

"కళ్ళున్నందుకు చూడాలి. చెవులున్నందుకు వినాలి. చేతులున్నందుకు పని చెయ్యాలి. కాళ్ళున్నందుకు తిరగాలి. ఏమిరా అంజీ ఆఖరి క్షణం దాకా బతకాలి. బతికుండగానే చనిపోకూడదు" అంటూ మా చిన్నాయిన ఒకసారి నాకు జీవన గీతోపదేశం చేశాడు.

ఏ సినిమాలో విన్నానో గుర్తులేదు. ఏ కవిరాశాడో మరచిపోయాను. కానీ ఉపనిషత్ సూక్తిలా అది మాట మాటకీ జ్ఞప్తికొస్తూనే వుంటుంది.

'సాగుమా సాహిణీ!
ఆగని వేగమే జీవితమూ..."
పాటకు పల్లవి మాత్రమేనా యిది? జీవితానికి నిర్వచనం కాదా?

***

సహస్రచంద్ర దర్శనమంటారు. ఆ ఉత్సవమైతే చేసుకోలేదుగానీ మా చిన్నాయన వెయ్యి నిండు పున్నములు చూడగలిగాడు. మా చిన్నమ్మ కనుమరుగై పదేళ్ళయింది.

అయన కొకడే కుమారుడు సీతాపతి. పాదాలు అరిగేటట్టుగా తిరిగి, చెమటోడ్చి తండ్రి సంపాదించిన పెట్టుబడితో తమ్ముడు బుద్ధిగా చదువుకున్నాడు. డిగ్రీలో వాడికొచ్చిన మార్కుల్ని చూచి ఎమ్మెస్సీ ఫిజిక్సులో పిలిచి సీటిచ్చారు. అందులో యూనివర్సిటీకంతా

ఫస్టొచ్చాడు. రాసి పడేసిన మొదటి అప్లికేషనుకే పాండిచ్చేరి యూనివర్సిటీలో పదవి దొరికింది. సముద్రతీరంలో దీపగృహ అపార్ట్‌మెంట్స్ అన్న పేరుతో ఒక ఆకాశ హర్మ్యం, అందులో అయిదో అంతస్తులోని ఫ్లాట్‌లో తమ్ముడి నివాసం. లిఫ్టుందిగానీ, హమేషా అది మరమ్మతు నపేక్షిస్తూ వుంటుంది. 'నడిచింది చాల్లే! ఇక ఊరుకో' అంటూ ఒక అజ్ఞాత శక్తి ఏదో సవాలు విసరినట్టుగా అయిదారేళ్ళనుంచీ మా చిన్నాయన్ను మోకాటి నొప్పులు పీడిస్తున్నాయి. 'మెట్లెక్కి దిగొద్దు. అనవసరంగా నడవొద్దు' అని డాక్టర్లు గట్టిగా సలహా యిచ్చారు.

చిన్నాయన్ను చూచి రావడం కోసం ఏడాదికొకసారైనా నేను పాండిచ్చేరి వెళ్ళొస్తూ వుంటాను. వెళ్ళినప్పుడల్లా నొచ్చుకుంటూ తమ్ముడు నాతో చెబుతుంటాడు – 'చూడన్నా! చెబ్తే ఈయన చెవిలో వేసుకోడు. ఇరుపూటలా డాబాపైకి వెళ్ళిపోతాడు. పచార్లు చేసినంతసేపూ చేసి, ఆపైన అక్కడే సిమెంటు బెంచ్‌పైన కూర్చుండిపోతాడు. ఒంటికి ఎండ చురుక్కుమంటూ సోకితేగానీ కిందికి దిగి రాడు. ఏం చేయమంటావు చెప్పు..."

ఉదయం తొమ్మిదికీ పదింటికీ మధ్య డాబా నుంచి దిగిరాగానే స్నానాదికాలు ముగించి మా చిన్నాయన తూర్పువైపు కిటికీ దగ్గర ఈజీచైర్లో కూచుంటాడు. అర ఫర్లాంగు దూరంలో సముద్రం అలుపూ సొలుపూ లేకుండా అనంత జీవనగీతం ఆలాపిస్తూ వుంటుంది. 'కదలికలో నువ్వూ నేనూ ఒకటేలే! హాట్స్ ఆఫ్ టు యూ' అన్నట్టుగా తరంగ హస్తాలుసాచి అభినందనలు తెలుపుతూ వుంటుంది.

మధ్యాహ్న భోజనానంతరం ఒక కునుకు తీశాక ఆయన తన స్థానాన్ని పడమటివైపు కిటికీ దగ్గరకు మార్చుకుంటారు. అల్లంత దూరంలోని ప్లే గ్రౌండులో పిల్లలు ఆడుకుంటూ వుంటారు. ఆ క్రీడల సంరంభంలోనుంచి పెల్లుబికే జీవనోత్సాహాన్ని ఆయన చూపులద్వారా తన గుండెల్లోకి ఆవాహన చేసుకుంటూ వున్నట్టు కనిపిస్తాడు.

'వద్దు కదలొద్దు' అని కడలిలో కెరటాలను కట్టడి చేయగలిగిన వాడెవరు? ఆపెయ్యండి, ఆటలు మానెయ్యండి అని పిల్లల ముంగాళ్ళకు బంధం వేయగలిగిన వాడెవడు? అట్లాగే కదలొద్దు. మెదలొద్దు. స్తబ్దతకు లోనై జడపదార్థంగా పడివుండు అని మా చిన్నాయన్ను శాసించగలిగినవాడు సైతం ఈ ఇలాతలంపైన లేడు. ఆ మేరకు కాలపురుషుడు గూడా ఆయన ముందు బలాదూరు!

❖ ఆంధ్రజ్యోతి ఆదివారం అనుబంధం - 21 జులై, 1996. ❖